

ÍGY ÍRTUNK MI

~ Válogatás a XX. századi nyugati magyar emigráció sajtójából ~

Szabad Európa Rádió

1967. december

Sulyok Vince :

Karácsony a Sarkcsillag alatt...

Műsorvezető: Karácsony a Sarkcsillag alatt...

Zene: Hid

Narrátor: Karácsony a családi szeretet estéje. Nem szívesen utaznak ezen az estén az emberek... Én had hívjam meg most mégis egy hosszú-hosszu tazásra mindazokat, akikhez a radio hullámain, karácsonyt ünneplő országok, városok, falvak, tanyák fölött elérnek ezek a szavak. Távoli, nagyon távoli világba visz majd bennünket ez a közös karácsonyi utazás, föl a magas Északra, Skandináviába. Sok-sokezer kilométernyi ut áll előttünk térben és időben egyaránt, s ahhoz, hogy a rendelkezüsnkre álló rövid időben ezt megtehessek, a leggyorsabb, legmodernebb lökhajtásos repülőgép is tulságosan lassu lenne!

Képzeletünk fénynél sebesebben szálló repülőgépére kell hát felszállnunk, ha azt akarjuk, hogy a Sarkcsillag alá érkezzünk, még hozzá időben.

Hang:

Narrátor: Ime, már suhanunk is, egymásután maradnak el alattunk sziporkázó, csillogó drágakövekként a nagyvárosok és a falvak. Országhatárok fölött szállunk sebesen át, s utunkban nem tud feltartóztatni bennünket sem határőr, sem vámőr, sem alattomos aknamező. Képzeletünk repülőgépét most egyenesen a Sarkcsillag irányába tájoljuk be – s máris itt van alattunk Dánia: tiszta kis városkák és falvak lámpái integetnek föl ragyogva felénk a magasba.

Zene: DÁN KARÁCSONYI ÉNEK

Narrátor: Amott az a nagy fénytenger már Kopenhága, körülömlve az Északi tenger télien zugó-morajló valóságos vizeivel. Jobbra tőlünk a svéd partook lámpái villognak: malmő és Lund és falvak százai lángolnak odalent a karácsonyi fényözönben. S már itt van Góteborg modern beton s üveg-palotáinak rengetege, - amott pedig, balra tőlünk, már a norvég főváros, Oszló lámpasorai izzanak karéjban a fjordok körülvevő domboldalakon.

Zene: SVÉD VAGY NORVÉG KARÁCSONYI ÉNEK

Narrátor: De gépünk még tovább suhan. Roppant hegyláncok, óriási fenyőerdő-rengetegek, mérhetetlen fennsíkok maradnak el egymást váltva alattunk, s mindet hó borít. Óriási nagy havak mindenütt, nagyobbak még a gyermekkori emlékeinkben található havaknál is. Faluk és tanyák sárga fényei mind gyérebben vetődnek erre a roppant havas világra. S egyre hidegebb less, fagytól pendülő, valószínűtlenül tiszta less az éjszaka.

Hirtelen feltűnik előttünk a Sarki Fény sárgán-zölden hullámzó gyöngyház-függönye is – pár másodperc még, s már meg is érkezünk képzeletünk repülőgépén utunk végcéjához: Skandinávia legmagasabban fekvő emberlakta csücskéig. Szinte maró, égető itt a hideg – de nincs mit félnünk: rokoni folder értünk, a távolból testvérnép kis otthonainak fénye sárgállik felénk.

Már ereszkedik is gépünk lefelé a roppant havas fennsíkron, az apró, fából, földből és rénszarvasbőrrel készült házacskák füstölgő kéményei között. Nagy karámokból rénszarvasok néznek kíváncsian felénk, orrlukaikból gőzfelhőként dől elő a meleg pára. S jönnek már vendéglátóink is, alacsony, szarvasbőr-ruhákba öltözött emberek, távoli-távoli rokonaink, a lappok. Messziről egy félgnyitott ajtó mogul női énekhang csnedül fel, furcsa, idegen dal... Nem is igazi dal ez, csak valamifajta dudolás. Mintha csak messzi ezer évek mélységeiből jönne felénk...

Zene: Hid/NORSK FOLKE-MUSIKK. SAMISK FOLKEMUSIKK: SOIKER FRA FINNMARDK C. LEMEZ ELSŐ OLDALÁN, BERIT NORDLAND ÉNEKEL, NEGYEDIK VAGY HARMADIK DALLAM.

Hang I: A lappok magukat számik-nak hívják a saját nyelvükön. Az atomkorba érkezett Európában, s azon belül is elsősorban a jóléti állam fogalmát és tényét megteremtő Nyugateurópában, a környező civilizált világtól életmódjukkal és kultúrájukkal a legteljesebb mértékben elütnek. Európa egyetlen olyan népcsoportját alkotják, amely zömében még ma is a nomádság állapotában él. Az egyetlen pont, amely őket más népekhez és kultúrákhoz kapcsolja, a nyelvük.

Sajnovics János hazánkfia emlékezetes 1768-I norvégiai utazása óta tudjuk, hogy a finn-ugor nyelvcsaláshoz tartoznak.

Hang II: Sajnovics 1770-ben Kopenhágában publikált híres munkájában, már magában a címben a “magyarok és lappok nyelve azonos.” Feltételezéseit azóta sokban megerősítette a nyelvtudomány- így joggal mondhatjuk hát, hogy Európa utolsó csökönyös nomádjai távoli rokonságban állanak velünk. Számuk mintegy hermicötezer s font élnek azokon az óriási kiterjedésű lakatlan és fátlan fennsíkokon, melyek Norvégia, Svédország és Finnország legészakibb részeit borítják.

Hang I: Közülük az ugynevezett hegyi lappok ma is a legteljesebb nomádság állapotában élnek, rénszarvas-vadászattal és tenyésztéssel tartva fenn magukat. Életük szinte állandó vándorlásból áll. Csak télviz idejére huzódnak le a fatal fennsíkokról-tundrákról az erdő vonaláig, téli szállásaikra, rénszarvascsordáikkal együtt. Éveik a remészet kegyetlen és féktelenül vad erői elleni küzdelemben telnek el, de nehéz életmódjuk földadására még a modern civilizáció csodáit látva sem hajlandók.

Zömük rendithetetlenül éli történelemelőttinek nevezhető életformáját, a természettel való állandó és közvetlen kapcsolatban és harcban. Képzeletvilágunknak is ez az életmód adja a maga különleges erősen babonás színezetét, melyben a természet titokzatos és nyers erőinek érthetően jut szerep. Gondolkozásmódjukban még ma is rengeteg a pogány ele, hiszen ők Európa legfiatalabb keresztényei: áttérésük, megkeresztelésük a 18. századtól indul csak meg nagyobb mértékben, de a valóságban személetmódjukat és lelki világukat még ma sem hatották át egészen a keresztény tanok és eszmék. Viszont éppen nomád életmódjuk következtében templomnak-papnak tavasztól télig általában híre se látják, s téli szállásaiktól is gyakran többszáz kilométerre esik egy-egy templom és paplak. Így nincs semmi rendkívüli és meglepő abban, hogy gondolkozásmódjukban mindmáig sok még a babonás-pogányos vonás és maradvány.

Narrátor: Mindezek a tényezők és sajátosságok erősen megmutatkoznak természetesen abban is, ahogyan nomád lapp rokonaink a karácsonyt megünneplik. A karácsony ideje font a Sarkcsillag alatt az év legsötétebb, legveszélyesebb, időjárás szempontjából is legfélelmetesebb ideje – csontig ható fagyokkal, üvöltő farkasokkal. A természet félelmetes erői a népi hiedelmekre rendkívül erősen rányomták bélyegüket.

Karácsony tájékán a Sarkkörtől északra eső vidékeken, különösen felhős-borult napokon, ugyszólván teljes sötétség uralkodik a napnak mind a huszonnégy órájában. Jó táptalajnak bizonyultak ezek a körülmények olyan hiedelmek kialakulásához, melyek szerint éppen karácsony idején fenyegetik az embert leginkább a különböző gonosz szellemek, manók és kísértetek.

Ezek a babonás hiedelmek azonban igazában nem a keresztény-értelemben vet karácsonnyal vannak

összefüggésben, hanem azzal a régi pogány északi vallási szokással, amely a keresztény karácsonnyal nagyjában megegyező időpontban ünnepelte a napfordulót, azt, hogy ettől az időponttól kezdenek újból hosszabbodni a napok, több és több lesz a fény. Hogy ez mennyire közös és mély hagyomány az északi gondolkozásmódban, arról a még ma is élő svéd karácsonyi szokás, a Lucia-járás is tanuskodik.

Zene: Hid

Narrátor: Néhány nappal ezelőtt hosszasan elbeszélgettem egy jelenleg Oszlóban tanulmányokat folytató lapp tanárral, Nils Jernsletten-nel, aki a legnomádabb lapp vidékről származik. Sok érdekeset tudtam meg tőle arról, hogy igazában hogyan us ünneplik meg a karácsonyt ott font a magas Északon.

Hang II: A karácsonyi időszak a lappok számára elsősorban a legnyugodalmasabb, legbékésebb időszakot jelenti, életmód és munka szempontjából. Novembertől ugyanis már újból lent vannak rénszarvas-csordáikkal együtt a vad fennsíkokról az erdőségekben épített téli szálláshelyeiken. Ezek a szálláshelyek – lapp szemmértékkel mérve legalábbis – aránylag nem esnek nagyon távol a templomoktól sem. Rénszarvasok által huzott szánokon, vagy sitalpakon megközelíthetőek. Ezért – hiszen a nyári folytonos vándorlás idején erre általában nem adódik alkalom – karácsony tájékán történnek az esküvők és a keresztelők, nem a szentestén, mert ezt még az ősi bananás szokás parancsa értelmében is a legnagyobb csendben kell eltölteni, nehogy az év leghosszabb éjszakáján seregestől csatangoló szellemek és kísértetek figyelmét és haragját hangoskodással magukra irányítsák. Hasonóan régi szokás tiltja, hogy éles szerszámokat: baltát, fűrész, kést és hasonlókat szükségtelen mértékben használjanak. Ezzel a tilalommal norvég és svéd paraszti vidéken is találkozhatunk még napjainkban is.

A karácsony estéje a lappoknál is elsősorban a családi együttlét ünnepe. Egy-egy család a maga kicsi szállásán tölti el csendes-békés ünnepsében. Látogatóba csak a hozzátartozókhöz vagy a legjobb barátokhoz mennek ezen az estén, de hangoskodásnak ekkor sincs helye. Jernsletten tanár szerint a lappok egyébként sem szeretik a sok beszédet látogatások alkalmával. A látogatás tehát a szó legszorosabb értelmében csak látogatást jelent, nem pedig hiábavaló beszélgetést-fecsegetést. Elüldögélnek csendben, élvezve az együttlétet anélkül, hogy ennek szavakkal való kifejezését szükségesnek éreznék. Társalgásra csak udvariasságból kerül sor, tudnillik akkor, ha norvégot vagy más idegent látnak vendégül körükben, mert róluk tudják, hogy szeretik beszélgetéssel kitölteni az időt...

Jernsletten tanár szerint a régi lapp pogány karácsonyok külső szokásai teljesen veszendőbe mentek kereszténység formális elterjedésével. Érdekes viszont, hogy cserébe nem vették föl a legerjedtebb keresztény karácsonyi szokásokat. Így például még ma is kifejezetten idegenkednek a diszkekkel-gyertyákkal teleaggatott karácsonyfától – de attól is, hogy egymásnak ajándékokat adjanak. Természetes azonban, hogy különlegesen jó ételeket fogyasszanak az ünnep napjaiban.

Régi babonás hiedelmek közül különösen kettő elterjedt még ma is: az egyik szerint a karácsony éjszakája, éppen az egész szellemvilág különös-izgatott sereglése, mindenütt-jelenléte folytán, nagyon alkalmas a jövődőlátásra. Ma tehát két lapp a szenteste éjfélen egy hármast utkeresztveződségnél hátát egymásnak vetve leül, minden nehézség nélkül megláthatja, hogy a következő esztendő szerencsés vagy szerencsétlen.

A lappok képzeletvilágában és ma is élő babonás hiedelmek közt azonban az igazán kiemelkedő helyet Stallo foglalja el, ez a gonosz, természetfölötti, vagyis: emberfölötti erővel rendelkező szörny, amely állandó fenyegetésként él a lappok tudatában, mivel ellenséges és kiengesztelhetetlen gyűlölettel viseltetik irántuk. Stallo hatalma egyébként éppen karácsony éjszakáján és napjaiban a legnagyobb. Előle is a legnagyobb csned biztosít menedéket. A hangoskodásra és zajongásra azonnal előbukkan az éjszaka sötétjéből, s élet-halál küzdelemre hívja az utjába kerülőket. A Stalloval kapcsolatban kerengő históriák egyébként az elképzelhető legszörnyűbbek, legvéresebbek és legamorálisabbak. Kutatók sejtik, hogy honnan ered ez a szörnyű Stallo-mitosz. Neve az ógermán stól, azaz Stahl, vagyis acél szóból származik, s azokra a germán-viking rablókra vagy talán adóbehajtókra vezethető vissza, akik acél fegyvereikkel és vértjükben, a kicsi termetű lappokhoz mérten valóban óriási alakjukkal és erejükkel, valamint kincs-vagyon utáni kapzsiságukkal leirhatatlan veszélyt jelentettek a téli szálláshelyeikre lezuhódott lappok számára, valamint a messzi évszázadok során. A lapp mondák azonban sok olyan történetről is tudnak, amelyekben a Stallo és a lapp közötti küzdelemből a cselekhez-fortélyokhoz

folyamodó gyengébb és rosszabbul fölfegyverzett kis lapp került ki győztesen.

Minden bizonnyal hosszú száz évek teltek el a legutolsó Stallo küzdelem óta. Stallo nevéhez azonban olyan borzalmas emlékek-históriák fűződnek régebről, hogy neve még ma is félelmet kelt, s különösen hatásos eszköz arra, hogy vele jó magaviseletre intsek gyermekeiket, nem utolsó sorban éppen karácsony estéjén. Rövid, egy-egy gondolatot vagy mondatot variáló sajátos dalaikban, a jojkákban is nem egyszer merül föl Stallo gonosz alakja...

Zene: HID/ NORSK FOLKE-MUSIKK. SAMISK FOLKEMUSIKK: JOIKER FRA FINNMARK C. LEMEZ MÁSODIK OLDALA... A HARMADIK VAGY AZ UTOLSÓ DALLAM.

Narrátor: Nomád lapp rokonaink fagyos északi szálláshelyeit magunk mögött hagyva huzódjunk most mintegy ezer kilométerrel délebbre a közép-norvégiai tájak völgyeiben élő paraszti nép közé, s ismerkedjünk meg röviden az ő karácsonyi szokásaikkal.

Hang I: Mint minden nép ősi szokásait, az északi germán népeket is elsősorban az időjárás és természeti viszonyok határozzák meg már évezredek óta. Ezekben a szokásokon végeredményben a később elterjedt kereszténység sem változtatott lényegesen, inkább csak átkeresztelni igyekezett azokat. Annál rohamosabb és lényegesebb változásoknak lehetünk napjainkban a tanui, elsősorban is a radio, televízió, sajtó, film, könyvek rohamos térhódítása és tudatformáló hatása következtében.

A régi népi szokásoknak ez a hirtelen átformálódása vagy kiveszése különösen a városokban és környékükön ölt jelentős mértékeket az urbanizálódás terjedésével. A norvég paraszti települések azonban sajátosságokkal rendelkeznek, hogy még ma is aránylag sok élő ősi szokással, régi népi hiedelemmel és tradícióval találkozhatunk a városiasodástól nem érintett, távoli, nehezen megközelíthető hegyi tájakon és elzárt völgyekben. A norvég paraszti település tipikus formája ugyanis a tanyarendszer, ami erősen önmagára utaltá tesz egy-egy gazdaságot. Téli időben a hatalmas havak és hóviharak még ma is, a technika és gépesedés mai állása mellett is sokszor hosszú hetekre elszigetelik egymástól a legközelebbi szomszédokat is.

Az évszázadok óta aránylag változatlan életmód természetesen kitűnően konzerválta az ősi, gyakran még pogány eredetű szokásokat is. Ezek mindenesetre kétségtelenné teszik számunkra, hogy a karácsony már jóval a kereszténység elterjedése előtti századokban is fontos ünnepe volt az itteni népeknek: a nap visszatérésének, a dies natalis soli invictus, illetve a termékenység ünnepeként ülték meg, mivel éppen ettől az időponttól kezdett világosodni-melegedni az idő, fogyni az éjszaka.

Ez a régi pogány ünnep eredetileg valamikor január közepére esett a szágák tanubizonyosága szerint, s akkor a nappalok már valóban észrevehetően hosszabbodtak. A keresztény papok azonban, tudva, hogy leküzdeni aligha tudják másképpen ezt az ünnepet, egyszerűen előbbre hozták a kalendáriumban. A karácsonnyal vegyítették össze, megtűrve azonban egy sereg pogány szokást is vele kapcsolatban. Ezekre a szokásokra és hiedelmekre is elsősorban a gonosz szellemekben, manókban való babonás hit a jellemző, különösen karácsony éjszakájával kapcsolatban, mikor is ezek a szellemek és kísértetek különlegesen ártó hatalommal rendelkeznek.

Hang II: Az ősi germán karácsony tehát eléggé ellentmondásos kettőséget mutat: egyrészt a termékenységnek és a nap visszafordulásának, a fény növekedésének örömnünnepe volt, másrészt a sötétség, a vad természeti erők és ellenséges elemek és szellemek uralmának félelemkeltő ideje.

A téli évszak egyébként is igen alkalmas volt ősi időktől fogva a babonás-vallásos szokások kialakulására, hiszen az északi tél zordsága és hatalma teljesen lehetetlenné tett minden házon kívüli foglaltságot, földművelést éppúgy, mint társadalmi életet és háboruszkodást. Az emberek házaikba szorultak vissza állataikkal együtt. A kívül dühöngő viharok, vijjogó szelek kísérteties-fenyegető hangjai, nomeneg a bőséges szabadidő – mint a lappoknál is láttuk – igen termékeny táptalajul szolgált különböző babonák kialakulásához, rémületes történetek születéséhez, mítoszok keletkezéséhez.

A még ma is sokhelyütt élő kimondottan északi karácsonyi szokások közé tartozik például az, hogy a lakószoba földjére vagy padlózatára szalmát borítanak karácsony estéjén – Svédország egyes helyein még a templom padlózatára is. Az egyháziak ezt a szokást olyan magyarázattal igyekeztek ellátni, hogy a gyermek Jézus emlékezetére történik mindez, aki szalmán feküdt megszületése után a jászolban. A

valóságban azonban valódi pogánykori germán szokással van itt dolgunk, amely azon a hiedelmen alapult, hogy a megholtak lelkei ezen az éjszakán szintén hazajárnak, hogy együtt ünnepeljenek a családdal. A ház népe éppen ezért nem is fekszik erre az éjszakára az ágyakba, hanem a padlóra terített szalmán alszik, átengedve így az ágyakat a hazatért szellemeknek. Hasonlóképpen ételből és italból is külön ki-kiraknak nekik egy-egy tállal a szoba valamelyik szögletébe, hogy ezáltal a szellemek is részesülhessenek az ünnepi étkezés örömeiben.

Hang I: Ezzel függ továbbá össze az a szokás is, hogy az ebéd elfogyasztása közben földreesett kést-kanalat-villát tilos a karácsony ideje alatt fölemelni, hiszen rájuk nyilvánvalóan a lelkeknek van szükségük. – Egyes helyeken szokásban van az is, hogy ezt a karácsonykor padlóra borított szalmát később, a tavasz folyamán szétszórják a szántóföldeken, valamint megetetik az állatokkal, hogy gazdag termés legyen, illetve megvédjék állataikat a pusztulástól.

Karácsony szentestéjén egyébként a legnagyobb békességnek és nyugalomnak kell uralkodnia mindenütt a norvég paraszti nép viselkedése szerint is. Napszállat után semmilyen munkát nem szabad többé végezni, még ünneplőbe öltözni is előtte kell.

Hagyományosan kötelező a tetőtől-talpig való lemosakodás is, a nap folyamán, vagy fürdés a fürdőházban, ahol van ilyen, mely nagyon emlékeztet a finn szaunákra. A fürdőházban azonban azután is fűteni kell még egy ideig, amikor már a ház minden tagja elvégezte a tisztálkodást, hogy a házba hazatérő szellemek is zavartalanul és kényelmesen tisztálkodhassanak.

Szenteste Norvégiában annyira egy-egy család, illetve háztartás zárt ünnepe, hogy a régi tradíciók szigorúan tiltották a látogatást ezen az estén. De még azt is, hogy valaki akárcsak ki is lépjen a ház ajtaján a sötétedés beállta után, mert akkor menthetetlenül a ház körül ólálkodó gonosz szellemek hatalmába kerül...

Zene: HID/SOLVGUTTENE C. LEMEZ MÁSODIK OLDALÁRÓL: JEG ER SA GLAD HVER JULEKVELD...

Narrátor: Ami a karácsonyfaállítás és disztítés szokását illeti arról nyugodtan mondhatjuk, hogy ma már teljesen általánossá vált egész Északon, kivéve a lappokat. A múlt század derekán még jobbra csak városi szokásnak számított, az ajándék-adással együtt. Na már azt is tudjuk, hogy a karácsonyfa eredete Délnémetország, Stuttgart környékére vezethető vissza, s onnan terjedt el meglehetősen gyorsan szinte egész Európában, hoha még Goethe idejében is igen kevesen állítottak föl a szobájukban földiszitett, égő gyertyákkal megrakott fenyőfát. Egyre inkább elterjedőben van mostanában Norvégiában, hogy a ház közelében vagy a kertjében található egy-egy nagy fenyőfára aggatnak föl néhány tucat deher vagy színes villanyégőt a karácsonyi ünnepek időtartamára.

Hang I: Az utóbbi évtizedek új és általánosan elterjedt reneszánszát hozták meg egy szokásnak, amelyről már az Eddában is említés történik a nagy téli napforduló-ünneppel kapcsolatban, s amely később szintén a karácsonyi szokások közé sorolódott. Annyira, hogy ujabban már városi házaknál is egészen elterjedté vált.

Karácsony estéjének délutánján, a már tisztára mosakodott és ünnepi ruhába öltözött gyerekek, /másutt inkább maga a házigazda/ magvakkal tele gabonakalászokkal készült kévécskét kötöz ki egy rudra a madaraknak, hogy ezen módon nekik is részük legyen az embereket eltöltő karácsonyi örömeiben. Ez a magyarázat minden bizonnyal újabb keletű. Az Edda ugyanis még rontó varázslat elleni óvóerőt tulajdonít ennek a kalász-csokornak. Aki a saját földjén arat, az az learatásra kerülő első marék gabonából készíti el azt a kévécskét. Norvég paraszti vidékeken még ma is eléggé általános az a hiedelem, hogy ezáltal termékeny lesz az elkövetkező esztendő. Másutt azt tartja a néphit, hogy amennyiben ilyen kalász-kévét kapnak karácsonyra a madarak, nem tesznek kárt a gabonában az elkövetkező évben. Ismét mások azt vélik, hogy amennyiben verebek szállnak elsőül a kitett kalászokra, akkor termékeny esztendőt várhat a gazda, s rossz termést, ha más fajta madár jön elsőnek. Hasonlóképpen amennyiben vidám csiripeléssel és mohón fogyasztják a madarak a gabonát, akkor is jó termés várható,- és megfordítva.

Zene: HID /SOLVGUTLENE C. NORVÉG LEMEZ, MÁSODIK OLDAL: O, DU HERLIGE C. ÉNEK/

Narrátor:

Johan Bojer norvég író neve bizonyos nem ismeretlen a Magyar olvasók előtt sem, hiszen egyik regénye, "Az utolsó Viking", melyet 1921-ben írt, óriási sikerrel járta be szinte az egész világot. Most felolvasásra kerülő elbeszélésében, mint egyébként szinte mindegyik alkotásában, az egyszerű norvég halászberekek nehéz és küzdelmes életét jeleníti meg, akik közül ő maga is származott. A darabos, sokszor durva külső mögött mindig igazi emberi érzések rejlenek Bojer hőseiben. "Karácsony egy kis halászhajón" című novellájának külön érdekességét ad az, hogy benne is találkozhatunk pár karácsonyi népi szokással. Köztük azzal, hogy Jézus születésének óráját tisztára mosakodva és tisztába öltözve, zsoltárt énekelve kell várni. S ennek a szép elbeszélésnek a hősei, igazi hősök módjára, még a legnehezebb, legembertelenebb körülmények közepette is eleget igyekeznek tenni a régi hagyománynak.

Szavaltó: Karácsonyig halásztunk és csak szentestét megelőző napon szándékoztunk hazafelé indulni. Halászhelyünk sok-sok mérföldnyire feküdt künn a tengeren, de a széljárás olyan kedvező volt, hogy egy kerek nap alatt könnyen elérhettük volna a szárazföldet.

Kora szürkülettel indultunk utnak halakkal tömött jó bárkánkkal, duzzadó vitorlákkal. Négyen voltunk a hajón. Ketten már túl a hatvanon, mi meg alig husz évesek, noha a formátlan, olajjal átitatott halászhajónkban nagyjából egyidőseknek néztünk ki. Per, a kormányos, aki a hajócska fedélzeti bódéja előtt állt s a kormányrudat huzta jobbra-balra, szakállas fókára hasonlított. Rágt a bagót, s éber szemmel ügyelte a tengert, meg a vitorlákat. Amott új hullám jön megint, vigyázni...

-Eressz a vitorlakötelen! – kiáltotta.

-Eressz a vitorlakötelen! – ismételtük és késlekedés nélkül engedelmeskedtünk.

A másik öreg a kormányos közelében ácsorgott és a tatra ügyelt. Lars Syversennek hívták, szürke arcu, szürke szakállu, kedvetlen, szürke-szemű, meggömbült hátu vénember volt.

Órák hosszat sodródtunk így a tengeren. Már alkonyodott, de még egy harapásnyi étel nem volt a szánkban, mert szakadatlanul mernünk kellett a becsapódó vizet. De végre fölillant a világítótorony fénye messze a távolban, a széltől sárga ég alatt, nézd, az ott már a fjord, néhány óra múlva már horgonyvethetünk a csónakházak előtt. Hurrá!

De az Ur ezuttal megtréfált bennünket! Váratlanul szelet kaptunk az ellenkező irányból, és mielőtt még fölcsovdhattunk volna, máris a szárazföldi szél kellős közepébe kerültünk, mely száguldvá jött felénk a fjord irányából.

Este felé vethettünk csak horgonyt egy földnyelv mögött, a külső szigetkoszorunál. A hajó elnehezedve állapodott meg. Jól ismertük a szigetet. Lakatlan volt. "Lord"-nak hívták egy angol vitorlásról, mely néhány évvel korábban itt zátonyra futott. Már magában ez is elég szomorú história let volna.

Csak amikor a hajót már kikötötte, veszi észre a halászberekek, milyen fáradt. Eszembe jutott, hogy másfél napja már egy falatot sem nyeltem. A hajótban volt egy kis fabódé, de hogy az ajtónyíláson bejusson az ember, négykézláb kellett volna bemászni, s ilyen megerőltetésre – úgy tűnt – most képtelen lennék. Ládáinkbat rángattuk ki inkább az ennivalóval a szélbe-szababba, hogy Isten nevében legalább nyugodtan leülhessünk. Rágtuk is már hamarosan jeges kenyerünket, melynek só, olaj, nedves gyapju és halize volt. Pompásan izlett mégis, szemünk kidagadt a gyönyörűségtől. Közben havazni kezdett, a kis fehér pelyhek mint valami finom reszelt sajt szóródtak kenyerünkre. Ültünk csak és faltunk. Mindennek megvan a maga ideje, s ez mostan az evésé volt.

Végül fölkeltek, késeinkről letörölték a vaját és tokba dugták őket. Most jóllaktunk, egy dolog hiányzott már csak, az alvás. Lehúztuk magunkról az olajos felsőruhákat, s négykézláb bemásztunk a

sötét nyíláson. A bode olyan alacsony volt, hogy még ülni is alig tudott benne az ember.

-Hogy még egy kortynyi itókánk sincs- morgta Per, a kormányos, amikor már mindannyian a takaró alá bujtunk. – Ezt majd megemlegetjük még, ezt a boldog karácsonyestet.

Meg kéne legalább gyújtani a tüzet – mondta Lars Syversen. A fiatalok dolga lenne egy kis karácsonyi hangulatot csinálni.

Fölráztak bennünket és mi elzsibbadt kézzel-lábbal másztunk a kályhához. Találtunk is néhány hasábot és felapritottuk. A rozsdás vaskályha hamarosan borzalmasan füstölni kezdett, ami biztos jele volt annak, hogy ég. Tisztára fényüzés ez a kályhameleg, valósággal karácsonyi pompának számított, a végén még a sipkánkat is lehúztuk a fejünkről, hogy igazán örvendezhessünk. A hajó ring, az ember nem is tudja már, vajon a templomok harangjai zugnak-e odakünt az éjszakában, vagy csak a szikláknak rohanó tenger. Szemünk elnehezedett.

De Per, a kormányos, megintcsak fölbresztett bennünket, kiabálva föltápázkodott: - Jobb lenne, ha inget váltanátok!

Kis időre rá Lars Syversen is kifejezte ebbeli véleményét. Felesége minden karácsony estéjén megszokta mosni hátát meg a fejét. Hej, ha most itt lehetne mellette.

Per előrehajolt, hétrégtörnyedt, csuszott-mászott. Nem igaz keresztény emberhez illő, mondta, hogy szent Karácsony éjjelén itt bolhásszon az ingében és vakaródzon. Hála Isten, őt meg is keresztelték, meg is bérálták, aztán meg most karácsony is lenne, vagy mi.

Föl és alá csuszott-mászott a kályha melletti beszélgetésben. A ruhásládák a pricks alatt voltak, kihalászta a sajátját, tiszta inget meg gatyát huzott elő belőle és elkezdett volna kigombolkozni, levetkőzni. Ami persze nem volt könnyű dolog itt, ahol térdénállva is le kellett hajtania a fejét. Elkáromkodta magát, mikor egy hajfürtje fönnakadt a tetődeszkában. Kimegyek én, fene essék bele – morgott, fogta a tiszta alsóneműt, kitaszította az ajtót és kimászott. Nyomában hófelhő tort be hozzánk, a kályha pedig dühöngve öltötte ki lángnyelvét a szelelőrésen.

-Elment az eszed, - kiabálta utána Lars Syversen. Ilyen itéletidőben meztelenre vetkőzni...

Ahogy egy kis időre rá kilestünk, a vénember ott állt elől a fődélzetben, meztelen felsőtesttel a hóviharban, s huzta magára a tiszta inget. Amint ez megvolt, kezdte levetni magáról bakancsát, nadrágját, harisnyáját és gatyáját, s egy szál lobogó ingben állt künt a hóföregtegben. Aztán fölhuzta a tiszta gatyát is, és minden rendben volt.

-Az egészséggeddel tréfálsz – mondta neki Lars Syversen.

-No, fiacskám, most már tiszta vagy – magának Per, és bebujt a takaró alá. Hiába huzta azonban magára a gyapjufelsőt, meg a nadrágot újra, s jóba takarózott jól be, hamarosan elkezdett remegni, s vacogott a foga.

-Legjobb lenne valami meleget inni – vélte akkor Per, s egyikünknek megint csak a kályhához kellett másznia.

Egy kancsóban volt még valamennyi vizünk, s a fazekat a kályhára raktuk. A kávésdoboz azonban üres volt, csak egy darabka cikória maradt, ami bizony nem kávé. Valami bizonytalan barnás lé let belőle, de legalább – meleg. Ahogy Per belülről fölmelegedett a forró italtól és ismét magához tért, szidni kezdett bennünket, hogy szégyeljük magunkat – mondotta – amiért mi nem vettünk magunkra tisztát. Legszívesebben nem feküdne velünk a közös takaró alatt az éjjel, s ha ez a Lars Syversen nem volna

ilyen vén hitvány, hát mindannyiunkat kizavarna a bódéból.

-Kit nevezel te vén hitványnak? – kérdezte Lars Syversen.

-Téged, bizony – válaszolta Per részvétellel. – Vén hitvány vagy és az is maradsz, meg az is voltál mindig. Emlékszel, amikor a paphoz jártunk? Nem buktál talán meg akkor is?

-Eldöngetlek, meglátod – nézett Lars a tető irányába. – És ha azt képzeld, hogy tisztább vagy másoknál, hát tévedsz.

Ezzel Lars is előmászott, s előkotorta a tiszta alsóneműt. Neki is ki kellett mennie a téli éjbe, hogy válthasson, s ahogy ingben visszajött, agyon volt fagyva, s újból meleget kellett innia. Mikor aztán fölmelegedett megint a takaró alatt, a két öreg elkezdett a mai fiatalságról beszélgetni. Holtfáradtak voltak, szemhéjuk egyre lecsukódott, de a karácsonyi hangulat ébren tartotta őket. Nekünk, fiataloknak, azt tanácsolták, hagyjunk föl a halászmesterséggel, s menjünk el szabóinasnak. Hangjuk végül is olyan részvételjessé vált, valahányszor bennünket említettek, hogy nem birtuk tovább, odamásztunk mi is a ruhásládához, aztán meg ki a viharba, alsót váltani.

Később, amikor mi már újból mélyen aludtunk, Per kormányos megintcsak fölkönyökölt és fölrazott bennünket.

-Ha már karácsony szent estéje van – mondta – hát viselkedjünk is úgy, mint tisztességes emberek. Elénekelhetnénk mindenesetre egy zsolttárt.

-Nincsen nekünk itt semmiféle zsolttároskönyvünk – vélte Lars Syversen, s fejére huzta a takarót.

-Azt elhiszem, hogy te elfeledted, amit gyerekkorodban tanultál – mondta Per. – Mi többiek azért emlékezhetünk még valamelyikre, kívülről. Kezdtétek csak el, gyerekek, énekeljék azt hogy: Föl nagy örömré...- Nem volt más választás, amikor a kormányos kiadja a kommandót, engedelmeskedni kell. S mintha máris fenyőillatban és langyos szobában lettünk volna, amikor félkönyékre emelkedtünk, s elűzve szemünkből az álomot, rekedt hangon rákezdtek:

-Föl nagy örömré, ma született,

Aki után a föld epedett...

Ahogy elénekeltek, Per kormányos összekulcsolta nehéz, dermedt ökleit a bőrtakaró fölött, s magas, daráló hangon hadarni kezdte a Miatyánkot. Aztán boldog karácsonyt kívántunk egymásnak. A deszkabodé hasadékain át jéghideg levegő áradt tarkónkra, de az álom minden más benyomást semlegesít, s a test, mintha csak ólomból lenne, elnehezedik, az ember süllyed, süllyed... s úgy tetszik már, mintha a távolban, valahol a szélben- zugásban mama énekelne...

Zene: HID

Narrátor: Lapp rokonaink és a norvég nép karácsonyi szokásainak fölelevenítése után nézzünk át néhány percre a szomszédos Svédországba paraszti vidékeire is. Az éghajlati-természeti viszonyok nagyfokú megegyezése mellett aligha találhatunk meglepőt abban, hogy a svéd népi szokások és hiedelmek általában sokban hasonlítanak a Norvégiában föllelhetőkre.

Sajátos, csak Svédországban ismert szokás viszont a Lucia-járás. A Gergely papa által végrehajtott kalendárium-reform óta ugyan December 13-ra esik ez a Lucia-ünnep, viszont éppen ez a naptári eltolódás tanuskodik legmeggyőzőbben amellet, hogy a juliániszi kalendárium érvényben létele idején

még éppen a téli napforduló ünnepével esett egybe. Innen ered bizonytal a neve is, a latin lux, azaz fény szóból – a nap, a fény visszatérésére utalva, - Másokazonban úgy vélik, hogy Lucia név a Lucifer, Luciferos nevekből származik, s arra utal, hogy – mint ez általánosan elterjedt hiedelem Északon – karácsony estéjén megnyílnak az alvilág kapui, s a gonosz szellemek seregei rászabadulnak az emberekre, hogy általmukra legyenek.

- Hang I: A gyakorlatban viszont sokkal szebben és békességben megy végbe ez a Lucia-járás, mely különösen Nyugat-Svédországban napjainkban is elevenen élő szokás. A ház legszebb lánya fehér ruhába öltözik, fejére égő gyertyákból összeállított koronát tesz, s néhány angyal – és minisztráns-ruha-szerű öltözetbe öltözött, kezükben égő gyertyaszálát tartó kislány és kisfiú kíséretében kora hajnalban egyenként fölbreszti a ház lakóját, s kávéval traktálja őket az ágyban. – A svéd iskolákban a félévzáró ünnepségeket szokták Lucia-járással bevezetni, természetesen kávészervirozás nélkül... Annál inkább teszik viszont ezt a svéd hotelekben, ahol a Lucia-járás valóságos turista-attrakcióvá vált az utóbbi évek során.
- Hang II: A délsvédországi Malmöben mindmáig élő tradíció az ugynevezett “karácsonyi béke” kihirdetésének a szokása, melynek értelmében, nyilván a középkorból fennmaradt tradíciók szerint, a szentestét megelőző deli tizenkét órától január 13-án deli tizenkét óráig tilos a háboruskodás és a fegyverviselés... Ennek a ma már persze csak külsőségeiben élő szokásnak kezdetét rézkürtösök adják tudtára a városnak a városháza erkélyéről, hasonlóképpen a békeidőszak végét is.
- Hang I: Itt-ott még mindig élő karácsonyi szokás Svédországban az ugynevezett karácsonyi zarándoklat is, mely abból áll, hogy böjtölve és imádkozva felkeres három vagy hét templomot a zarándok. Ha zarándokjárása közben lódobogást hallana, ez a háború eljövételét jelenti, ha zemetési menettel találkoznék, akkor azt, hogy haláleset történik a családban.
- Zene: Hid
- Narrátor: Az eddig említett lapp, norvég és svéd karácsonyi népi szokásra egyformán vonatkozik az a megállapítás, hogy eredetüket tekintve szinte kivétel nélkül a kereszténység előtti időkből származnak. A kereszténység azután átfőrmálta őket és új tartalommal töltötte meg.
- A régi pogány korokból eredő karácsonyi tradíciók mellett azonban találhatunk az északi népek szokásai között szép számmal olyanokat is, amelyek kétségtelenül és közvetlenül a kereszténységben gyökereznek, vagyis eredetük a katolikus középkorba vezethető vissza. Így például paraszti családokban még ma is sokféle élő hagyomány, hogy karácsony estéjén, a karácsonyfa frissen meggyújtott fényei mellett vagy az ünnepien-gazdagon terített asztalnál fölolvassák a karácsonyi evangéliumot. Az ünnepi vacsora előtt és után pedig karácsonyi zsoltárokat énekelnek és asztali imákat mondanak. Helyenként nem is hagyhatja el senki sem addig el asztalt, amíg nem olvasott fel néhány szakaszt a Bibliából. Mindebből régebben gyakran valóságos kis házi istentisztelet fejlődött ki, melyben a házigazda lépett föl a pap szerepkörében s irányította az ájtatosságot.
- Zene: Hid
- Hang I: Van azonban Svédországban, Norvégiában, sőt Finnország egyes részein is elterjedt szokás, mely keresztény-katolikus eredetű ugyan, de nyilván a kereszténységre való áttérés legkorábbi idejéből származik, mert igen sokféle kisebb-nagyobb pogány eredetű tradíciót is beolvasztott. Svédországban “julottefärd”-nek /ejtsd:julotteferd/, Norvégiában “kanefart”-nak /ejtsd: kánéfárt/ nevezik, de ezek az eltérő nevek teljesen megegyező tartalmat fednek. Kezdetben, azaz a középkorban, egészen a 15., sőt a 16. századig, az éjféli misére való elszánkázást jelentette. Később a reformációval megszűnt az éjféli mise. A szánkázás tradíciója azonban megmaradt, csak időpontja toldott el hajnalra, vagyis az éjféli mise szerepét egy karácsony napján kora hajnalban rendezett istentisztelet vette át.
- Narrátor: A szokás job megértéséhez hadd emlékeztessenek arra, hogy a svéd-norvég paraszti településekre nem a falu, hanem a Tanya-rendszer a jellemző – vagyis egyes családok nem ritkán tiztől, néha ötven kilométerre laknak a templomtól. Karácsonykor azonban semmilyen távolság sem lehet eléggé nagy

ahhoz, hogy távol tarthassa a hívő lelket a templomtól. Még a tomboló hóvihár sem akadály.

Hang II: A szánkázás körül persze egész sereg egyéb szokás is kialakult. Legtöbbje kétségtelenül pogány eredetű. Az például, hogy a szánútra óriási lobogó fáklyát visznek magukkal, elsősorban praktikus célt szolgál. Azt, hogy az éji sötétben megvilágítsák az utat és elriasszák a távolabbi rengetegekből előmerészkedő farkasokat. Ezt az utóbbit célozta bizonyos lovakra aggatott csengetyűk tömege is. A fáklyák fénye azonban – s itt már megint az ősi pogány hagyományokhoz értünk vissza – védekezés a karácsony éjben seregestül bolyongó szellemek, manók, rossz lelkek Ellen is.

A templomhoz különböző irányokból összeseregülő szánokból a fáklyákat egy nagy máglyahalomba dobálják össze, s tüzénél melegek az utasok az istentisztelet megkezdéséig. A néphit szerint ha a máglya frissen ég a füstje egyenesen száll a magasba, jó termés várható, és rossz lesz a termés, ha csak pislákol és oldalra sodródik a füstje. Svédország egyes helyein a templom köré tüzik sorban az égő fáklyákat a hóba, s nem hajugálják őket össze máglyába.

Zene: Hid

Hang I: Természetesen a templomban is gyertyák százai égnek ezen a hajnali istentiszteleten. Minden család meggyújtja a maga gyertyáját. Csak hogy ezen az éjszakán a gyertyáknak is különös jelentőségük van. Ha kialszik valamelyik, ez azt jelenti, hogy aki a legközelebb áll hozzá, meghal a következő évben.

Istentisztelet után, immár a reggeli derengésben, nagy versengés indul az összesereglettek között. A néphit ugyanis azt tartja, hogy aki elsőnek ér haza az istentiszteletről, arra különlegesen szerencsés és gazdag újév vár.

A hazaérőket a család otthonmaradott tagja sörrel teli kancsóval várja az ajtóban. Nagyot kell húzni a kancsóból, hogy – a torokhoz hasonlóan – a termőföld se szükölködjön majd az esőben-csapadékban a nyár folyamán.

Zene: Hid

Narrátor: Északi népek karácsonyáról szólva befejezésül idézzük a norvég templomokban énekelt zsoltárt:

Szavaló: Szóljatok ti harangok,
a korahajnalban szóljatok,
csúcsok és, csillagok,
mint angyalszemek, ragyogjatok!
Eljött a földre a béke,
Isteni hírrel az égi béke,
Dicsőség Néki a mennyben!

— · —

Eljött hát a karácsony,
Napfordulásra ijedt sziveknek,
S angyali dalba takarva
Eljött vele az isteni Gyermeke,
Magától az Atyától jött el,
A szava örömhír, üdvözlet,

Dicsőség Néki a mennyben!

Zene: Hid

Műsorvezető: KARÁCSONY A SARKCSILLAG alatt című műsorszámunk hangzott el
Összeállította és az irodalmi betéteket norvég eredetiből fordította Sulyok Vince

~ ~ ~ ~ ~

Szabad Európa Rádió

1967. november

Sulyok Vince :

80. norvég képzőművészek őszi tárlata

Hang: A norvég képzőművészek évenkénti szokásos seregszemléje jelentős jubileumhoz érkezett el azzal, hogy októberben éppen nyolcvanadszor nyitotta meg kapuit az érdeklődők előtt. A kerek számú évforduló jó alkalom volt arra, hogy a tárlat jelentőségét és szerepét művészek és közönség egyaránt tüzetesebben megvizsgálja ezen az őszön.

Felvilágosításként hadd említsük meg bevezetésül, hogy ez a tárlat, amely ezekben a hetekben az oszlói Képzőművészek Háza kiállítási termeiben látható, formálisan a norvég állam anyagi hozzájárulásával és rendezésében kerül a közönség elé. Ez a tény azonban a legkisebb mértékben sem jelenti azt, mintha a norvég állam valamilyen módon is irányítólag akarna föllépni a norvég képzőművészeti életben. A norvég állam itt pusztán csak a külső keretet jelenti, s azt a minden művészi csoportosuláson és irányzatokon kívül – és felülálló semleges fórumot, amelyet mindenki elfogadhat, s amely egyuttal a kiállítás megszervezéséhez szükséges anyagi alappal is rendelkezik. – Hogy ez mennyire így van, azt mi sem bizonyítja jobban, mint hogy a bemutatásra kerülő anyag kiválogatását a Norvég Képzőművészek Szövetsége maga végzi annak a zsűrinek a segítségével, amelyet aktív képzőművész-tagjainak sorából szavazással hoz létre.

A mostani évforduló heteiben fölélnékült vita során többen hangoztatták azonban, hogy a Norvég Képzőművészek Szövetsége eme domináló szerepének megvan a hátránya is. Sőt, egyesek, azt követelték, hogy az állam ne csupán anyagiakat biztosítsa, hanem vállaljon tevékeny részt a válogatásban is. A most érvényben lévő szisztémának a bírálói ugyanis úgy vélik – s tegyük hozzá, hogy nem minden alap nélkül, - hogy a művelődésügyi minisztérium és egyéb hivatalos állami művészeti intézmények független szakértői, felülállva a klikkeken és irányzatokon, elfogulatlanabban végezhetnék el a kiválogatás nehéz munkáját. Sőt az a vélemény is elhangzott, hogy az állam által válogatandó tárlat valószínűleg sokkal közelebb állana anyagában a közízléshez, mint ezt a művészek által végrehajtott válogatás teszi.

Ehhez az utóbbi véleményhez tudni kell egyébként azt is, hogy a zsűrihez évente körülbelül tizszer annyi alkotást küldenek be, mint amennyi bemutatásra kerül a tárlat során. Ugy hírlík, hogy az idei zsűri még a megelőzőkhöz képest is túl szigorú volt a bírlatában. Ezerkétszáznyolcvan beküldött festmény közül mindössze hetvenkettőt választott ki, százharminchét szobrászati alkotásból harmincnyolcat, s négyszázhuszonhat grafikai munkából nyolcvanhatot – az összesen beküldött ezerkilencszázhuszonhét munkából mindössze százkilencvenhatot. De úgy mondják, nemcsak szigorú volt idén a zsűri, hanem egyoldalúan radikális is, ami abban jutott kifejezésre, hogy az absztrakt-nonfiguratív és kísérletező

művek aránytalanul nagy tulsulyban szerepelnek a tárlaton.

Hogy ez az állítás mennyiben felel meg az igazságnak, azt csak a kihagyott kilencven százalék megtekintése után lehetne eldönteni.

A tárlat nyolcvanadik évfordulóján fölélenkült vita és kritika legfontosabb érdemének azt kell ezekután tekintenünk, hogy a figyelmet ráirányította a tárlat eleddig tisztázatlan strukturális-elvi problémáira, ha ezzel nem is oldotta meg őket egy csapásra.

Az idei tárlat legszembetűnőbb vonása az új erők és új irányzatok lehengerlő túlsúlya. Különösen vonatkozik ez a festőkre, ahol a fiatal nemzedék arányszáma teljes mértékben dominál: a debütálók száma nem kevesebb, mint huszonnyolc, s közülük csak egy, a huszonhárom éves Odd Nerdrum / ejtsd: Nérdrüm/ szerepel figuratív festménnyel, az "Ikarosz"-szal. Ez a négy négyzetméternyi vászon, kétségtelen kvalitásai mellett, amiatt is figyelmet keltett, mert a kritikusok úgy válik, hogy eza munka éppen az európai festészetben immár teljesen domináló absztrakt tendenciákra akar válasz és reakció lenni. Ugyancsak figyelemre méltó alkotás a huszonnyolc esztendő Teigen "Kávéház"-a is, melynek impresszionisztikusan gazdag és áradó színeit egyfajta új-figurativizmus irányába mutatnak. Ezt teszi egyébként több más kép is a kiállításon, melynek közül tematikában és kvalitásban különösen az 1905-ben született Alice Guttormsen / ejtsd: Gütormszen/ "L.S.D"-je emelkedik ki. A kiállított munkák között megtalálhatjuk különben korunk szinte valamennyi művészeti irányzatának képviselőit, a szürrealizmustól a spontaneitásig, a stukturalizmustól az op-artig, de legtöbbjük jobbára csak a pusztán utánérzés színvonalán marad. Külön szembetűnő a specifikusan norvég témák és művészi irányzatok teljes távolléte – még az absztrakton belül is, hiszen sem Jakob Weidemann, sem Gunnar S. Gundersen / ejtsd: Günner Sz. Günderszen/ nem szerepelnek a tárlaton, - hogy a tradicionális tklkép-festés nagyszámu és témában még erősebb norvég ihletésű művész-csoportjáról ne is beszéljünk. Így eza norvég tárlat végeredményben nyugodtan lehetne dán, Holland vagy francia is...amit persze napjaink többi nyugateurópai tárlatairól is elmondhatnánk! A modern művészet európai, sőt világátfogó rohamos integrálódásával függ össze, ami a tematikai és technikai egységesülésben, egyformává-válásban jut kifejezésre.

Zene: HID

Műsorvezető: Sulyok Vince beszámolóját olvastuk fel a nyolcvanadik oslói őszi tárlatról
EMBEREK-MŰVEK-ESEMÉNYEK című kulturális műsorunkat közvetítettük.

Szabad Európa Rádió

1967. november

Sulyok Vince :**Jakob Weidemann új alkotása**

Hang I.: Az egész norvég kulturéltre kiható emlékezetes képzőművészeti esemény zajlott le nemrégiben a norvégiai Lillehammer városban, illetve annak Maihaugen nevű, óriási kiterjedésű, s az egész világon pártját ritkító, részben szabadtéri népművészeti muzeumában: a museum újonnan épített tágas disztermének egyik zárófalán leleplezték Jakob Weidemann norvég festő legújabb alkotását, egy 5,70x17,5 méter nagyságú olajfestményt. A műnek a norvég sajtó egyöntetűen olyan jelentőséget tulajdonít, mint Edvard Munch emlékezetes százerek által megcsodált falfestményének az oszlói egyetem aulájában. Ez a párhuzam egyúttal arra is utal, hogy Jakob Weidemannban éppen úgy kezdik mind szélesebb körökben napjaink norvég festészetének a megújítóját és vezéralakját látni, mint a századforduló évtizedeiben Edvard Munch alakjában.

Kétségtelen, hogy Munch korszakalkotó tevékenysége óta egészen a legutóbbi időkig nem jelentkezett igazán eredeti művész a norvég festészetben. Ennek magyarázatát abban látják, hogy Munch sajátos-szubjektív, intenzív, expresszionista látásmódja és festészeti formanyelve alól még az igazán tehetséges és jó alkotók sem tudták egészen kivonni magukat. Önmaguk maradéktalan megvalósítása, kibontása helyett – ott folytatták, ahol Munch abbahagyta, az ő tartalmi-technikai jegyeinek szellemében és igézetében, azokat variálva és kiegészítve, esetleg új tartalommal töltve meg a változó kor változó problematikájának megfelelően.

A munchi expresszionizmusnak és “északiasságának” ez az aránytalanul nyomasztó s mintegy kikerülhetetlennek, átléphetetlennek mutakozó hatása okozta másrésről azt is, hogy az absztrakt és non-figuratív művészeti irányzatok is csak évtizedes késéssel érkeztek ide föl Északra, s ekkor is mintegy csak felületi, külső jegyeikkel, azok szolgálai utánzásával. Ennek az let s lehetett csak az eredménye, hogy a norvég művészet a munchi csöbörből az absztraktok nemzetközi vödrébe került.

Hang II.: Az utóbbi évek azonban végre döntő változást hoztak ezen a téren, mégpedig elsősorban az 1923-ban született Jakob Weidemann föllépésével és működésével. Az Edvard Munch és köze huzott párhuzam abban is helytálló, hogy Weidemann művészetét szintoly heves támadások fogadták Norvégiában, mint Munchét a múlt század végén, neki is először külföldi sikereket, kitüntetések és elismerést kellett szereznie ahhoz, hogy a norvég közvélemény és kritika is kedvezőbben értékelje.

Ez a küzdelmes periódus azonban végérvényesen a múlté, ma már általánosan elismerik és becsülik hazájában is. Ennek a művészete irányában bekövetkezett általános hangulatváltozásnak köszönhetően azt is, hogy a maihaugeni népművészeti muzeum disztermének dekorációjával őt bizták meg. Ez az alkotása valószínűleg korunk eddigi legnagyobb méretű vászontestménye a maga 99,75 négyzetméternyi felületével. Igazi kulturális-művészeti eseménnyé azonban az által vált, hogy művészeti kvalitásai is éppoly vitathatatlanul nagyok, mint külső dimenziói.

E szokatlan méretű olajfestmény szerves folytatása és betetőzése Weidemann eddigi festői törekvéseinek: ez sem figuratív alkotás, s ez alkalommal is a norvég táj volt ihletének forrása. A kép domináló színe a piros, körülfollyva térhatást és kontrasztot képező fehér és kék felületekkel, s átszöve zöld sávokkal-vonalakkal. Színeinek szavakkal elmondhatatlan kolorikus összhatást mesterien egészíti ki az, hogy a diszteremnek egyébként vakítóan fehérre meszeltek a falai, a széksorok huzatai pedig szürkék. Hasonló módon tovább erősíti a festmény színhatását a diszterem ama falrésze is, mely padlótól mennyezetig érő üvegtáblából áll, s melyen így akadálytalanul és teljes ragyogásában ömölhet be kívülről a közvetlenül ott elkezdődő természet minden pompája: a pászit, a fák és bokrok változó zöldje és sárgája, az ég és a távoli hegyvonulatok kékje, a virago lobogó tüzeckéi. A kék és zöld szín által dominált fény, beáradva az üvegfalon, nagyszerűen emeli elő és egészíti ki Weidemann művét, - s egyúttal hitelesíti benne és

általa a non-figuratív művészetet, mely ime egészen természetes módon folytatja a vásznon a külső táj színkavarságát, vele teljes szinharmóniában és megfelelésben áll. A korszerű festészeti nyelv kap itt ezáltal fényes igazolást, mely – noha érdeklődésének középpontjában a természet konkrét szín- és vonalélménye áll – azt nem a tradicionális-szokványos kép ábrázolással igyekszik visszaadni, hanem a szín-élmények lenyűgöző újratemtésével.

Hang I.: Weidemann művészetének legfontosabb alapelemei tehát azok a színek-színfoltok, melyeket a természet gazdag kavargásából kiszűr. De mellettük fontos szerep jut a mozgásnak és dinamikának is, amellyel színfoltjai a vásznak szélei felől mintegy állandóan befelé, a képek középpontjai felé sodródni kezdenek. Az őszi erdő alja például a lehullott levelek vörös és sárga színeinek, a mohok feketéjének, zöldjének s a gránitkő szürkéjének kavargó áradásban jut kifejezésre egyik művén. A “Nyírfák tavaszi fényben” című vásznan a meleg-piros és a hűvös-kékes színfoltok dinamikus váltakozása adja mesterien és minden absztraktsága mellett is teljesen meggyőzően vissza nyírfák tavaszi fakadását, lobogását, türelmetlen-lázás várakozását éppúgy, mint a koratavas fényes, de gyakorta jegesen-jüvös áramlásait is. Képein tehát, minden elvontságuk ellenére is, ott érezzük mindig azt az elsődleges természeti élményt, amely legtöbbször a vásznak címeiben szavak formájában is megfogalmazódik, mint például: “Gabonaföld”, “Erdőtájak”, “Őszi erdő”. Ezek után persze abban sem találhatunk meglepőt, hogy az absztrakt Weidemann maga legkedvesebb festőjének – Pierre Bonnard-t tartja!

A norvég táj és természet elsődlegesen domináló és ihlető hatása mellett az utóbbi években készült alkotásai élményvilágának további kitágulásáról adnak hírt, mégpedig biblikus-spirituális irányban való kitágulásról, melyről “Husvétii reggel”, “Töviskorona”, “Getszemáni köd”, “Jeruzsálemi út” és más hasonló képei tanuskodnak. Mindez azt bizonyítja, hogy eme alkotóerejének és életkorának teljében lévő norvég festő művészi pályája tematikai-kifejezésbeli szempontból távolról sem lezárt még, s noha máris az új norvég művészgeneráció elismert vezető alakjának számít, minden bizonnyal számos meglepetést tartogat még számunkra a jövőben.

Bonnard-hoz azonban nemcsak a belső szimpátia és a színek iránti áradó szerelme vitte közel Weidemann, hanem életfilozófiája, helyesebben festői törekvései-szándékai is, melyekről egy sajtónyilatkozat során nemrégiben a következőket mondta többek között: “Az élet szép oldala nagyobb mértékben kellenne, hogy elfoglaljon bennünket, mint a csunyasága. Hatalmas bennünk a vágy minden után, ami gyönyörű, becsületes, tiszta. A művészet az egyetlen foglalkozás a világon, amelynek szépség a célja. Azzal, hogy festek, saját életem értelmét próbálom megtalálni”.

Zene: HID

Műsorvezető: Sulyok Vince norvégiai levelét olvastuk fel, melyben beszámolt Jakob Weidemann, a modern norvég piktúra nagy mestere új monumentális művéről, a lillehammeri Maihaugen Múzeum dísztermének festményéről.

EMEREK-MŰVEK-ESEMÉNYEK című kulturális műsorunkat közvetítettük.

Szabad Európa Rádió

1967. november

Sulyok Vince :**Finn Carling: “A rácsok”**

Hang IV.:

Az oslói színházak őszi bemutatóinak sorában a legnagyobb várakozást és figyelmet “A rácsok” váltották ki, - s a bemutató meg is felelt a feléje irányuló figyelemnek. Az, hogy ez így történt, tulajdonképpen senkit nem lepett meg, hiszen tulajdonképpen ősbemutatóról volt szó, pontosabban egy kis vidéki színpadon volt az ősbemutató tavaly, így a fővárosban csak a szakemberek ismerték a darabot. Fiatal írókkal, induló színpadi szerzőkkel persze gyakran megesik, hogy a fővárosi színházak dramaturgjai szkeptikusan fogadják alkotásaikat. Ez történt ezuttal is, a trondheimi ősbemutató sikere azonban meggyőzte az oslóiakat is a mű értékeiről. Az oslói bemutatóra ezután a pillanatnyilag legjobb együttes a Norvég Színház vállalkozott, amelyik egyébként a tavaszi szezon folyamán szándékozik színpadra vinni “Az ember tragédiája-t.

“A rácsok” íróját Finn Carlingnak hívják, s 1925-ben született. Fiatal írónak így csak bizonyos fenntartással nevezhetjük, annál is inkább, mivel már mintegy tucatnyi regénye és tanulmánykötete jelent meg az évek során. Színpadi művel azonban először próbálkozik ezuttal, - s “A rácsok” tanúbizonysága szerint olyan eredménnyel, hogy alkotása rögtön sajátos és kiemelkedő helyet szerzett neki a mai norvég drámaköltészetben. Carling ebben a művében drámaíróként költőnek, költőként pedig drámaírónak mutatkozott, vagyis “A rácsok” tipikusan költői színpadi alkotás.

Ezt a költői hatást tovább erősíti, hogy a darab nélkülöz mindent, amit a szokásos értelemben realizmuson értünk. Hasonlóképpen dramaturgiailag is félreteszi a megszokott szabályokat és szokásokat: a logikailag összefüggő egységeket – első látásra teljesen önkényesnek tűnő módon – földarabolja, a színpadi történés ideje állandóan változik jelen, múlt és jövő között, a darab személyei csak látszólagosan folytatnak párbeszédet, a valóságban mintegy monológokat mondanak, vagy önmagukkal beszélgetnek, s mondataik, gondolataik látszólagosan semi logikai kapcsolatban nem állanak egymás mondat-monológjaival.

Mindez azonban elsősorban csak látszólagosan van így. A valóságban igenis fölfedezhető tudatalatti, pszichológiai kapcsolat a látszólag értelmetlen összefüggéstelen replikák között, - s éppen ez a rejtett és igen lassan homályosan kibontakozó értelmi összefüggés viszi előre a darabot. Másrészt konkrét szerepe is van ennek a zürzavaros dialogizálásnak: az ember, az egyedi ember reménytelen magárautaltságát, kapcsolatnélküliségét akarja jelezni. Azt, hogy milyen hallatlanul nehéz feladat megértetnünk magunkat embertársainkkal, s őket viszont megérteni.

Ez a sok furcsaság és szokatlanság egyrészt rendkívülien szuggesztívá teszi Carling színpadi alkotását, másrészt ugyanakkor nyugtalanítólag is hat a nézőre, belső lelki feszültséget kelt benne.

Ezek alapján persze nagyon nehéz lenne valamifajta egységes és végérvényes magyarázatot találni a műre. Az emberi élet parafrázisának hat, magában foglalja az egész emberit, s méghozzá éppen olyan kimeríthetetlen módon, mint ahogyan maga az élet is kimeríthetetlenül gazdag és sokoldalú.

Mégsem lehetne azt állítani, mintha semi közérthető cselekménye nem “A rácsok”-nak, noha a darab elsősorban valóban az emberben rejlő belső erőket próbálja felderíteni. Legkézenfekvőbb a mű címéből kiindulunk: a rács ugyanis a drámának mintegy kulcsszavát alkotja, s annak belső gondolatvilágába vezet. A darab allegorikus rácsa ugyanis az a valami, ami mögé elrejtőzünk, amikor félünk, amikor idegen és ellenséges dolgok fenyegetnek bennünket, amikor veszélyek és nehézségek merülnek fel körülöttünk. A rács tehát nem csak olyasmi, ami a köznapi értelemben véve – elzár és bezár, hanem ami esetleg meg is védhet bennünket! De ugyanakkor a másik oldalon, és pedig emberi szempontból nézve, embertársainktól elzáró és elszigetelő szerepe is lehet /és van is/ a rácsnak. Ilyenkor mintegy önmagunk magányának kalitkájává válunk.

Mindezt még komplikáltabbá teszi a darabban az, hogy Carling egyfajta állatkeretet jelöl meg a cselekmény színterén: a függöny fölgördülésekor egy sereg rácsozott ketrec-csoportot láthatunk, amelyeket a rács nem zár teljes egészükbe be, tehát mód van a ketrecek elhagyására, vagy a rácsok mögé való visszahúzódásra. A darab személyei a játék folyamán hol a rácsok mögött, hol a rácsok előtt tartózkodnak. A rácsok mögé való visszavonulást az embernek a maga belső állatosságához való részleges és időleges vissztérésként is fölfoghatjuk, ami megint tovább növeli Carling alkotásának többértelműségét. Mindez lehetővé teszi a darab olyan jellegű fölfogását is, hogy az egyes ember – jellemvonásainak komplikáltsága folytán – olykor-olykor történetesen úgy viselkedhet és viselkedik, mint az oroszlán, bárány, kigyó, galamb. Ha viszont eltekintünk ettől az állat-allegóriától, akkor kézenfekvő a rácsozott-ketreceket – a modern élet, a modern nagyvárosi civilizáció embereket egymástól elszigetelő beton-dzsungeleként fölfogunk.

Filozófikus-metaforikus értelemben ugyanakkor semmi sem áll útjában annak, hogy a rácsozott ketrecek az ideológiák, a társadalmi és vallási konvenciók szimbólumaiként fogjuk föl, melyek gyakran az egyedi élet szabad kibontakozásának és megvalósulásának lehetnek akadályozói.

Ez a sokfajta és sokirányú értelmezési lehetőség jól mutatja, mennyire hazdag és költői Finn Carling norvég író színpadi műve. S ha már a szituációt és a színteret is ennyire szimbólikus-allegorikus értelműnek látatja az író, akkor nyilván az sem véletlen, hogy a darabban szereplő személyek mindannyian jólismert ószövetségi neveket viselnek: Ábrahámnak, Izsáknak, Rebekának, Sárának, Izaélnak hívják őket. Utalások ezek a nevek arra, hogy a darabban szereplő viselőik sokban hasonló lelki tulajdonságokkal rendelkeznek, mint ószövetségi viselőik. A bibliai allegóriák ugyanakkor az alapkonfliktus időtlenségére, örökérvényűségeire is figyelmeztetnek. Bizonyos modulációkkal itt is a többeserzés történet ismétlődik meg: Ábrahám és Izsák esete. Míg azonban a Bibliában csak fölládozásról, illetve az arra való készségről van szó, Carling darabjában az apa- agyonverni fiat, tirannizmusból, féltékenységből, hatalomvágyból, gyűlöletből. Ábrahám, az atya, a darabban a félelmetes brutalitás, erőszak, életmohóság és kiméletlen agresszivitás megtestesítője. Izsák, a fiú, testileg-lelkileg erőtlén, gyenge, álmodozó, önállótlán. Az ő termékenyítő talaja a paradicsom lehetne: a béke kertje, ahol ember és állat békeességben élnek egymás mellett. Izsák tehát azt az embert szimbolizálja, illetve az emberben azt, aki a béke és boldogság birodalmának földi megvalósulásáról ábrándozik, s akit álmodásai közepette eltípor, agyonzuz, a kiméletlenül brutális, önző valóság, saját atyjában megszemélyesítve.

Carling tehát olyan szituációt teremtett színpadi alkotásában, amely alkalmas arra, hogy – fényt vetve az emberi lélek mélységeibe – megmutassa, mennyire tele van az ellentmondással és diszharmonióval. S ha ilyen az emberi lélek, várhatunk-e akkor mást, minthogy világunk is diszharmonikus?

Látszólagosan egyetlen kiutratud csak mutatni Carling: a szerelemre, melyet a darabban egy névtelen fiatal szerelmespár jelenít meg, ahogyan egymásbafeledkező boldogsággal olykor áttáncolnak a színen. De éppen ez az egymásbafeledkezés és csak-egymással-törődés mutatja azt, hogy a szerelem maga is csak rács és ketrec, amelyben két egymásratalált ember ugyan boldog lehet, de amely ugyanakkor elzárja, elkülöníti őket a többi embertől.

Zene: HID

~ ~ ~ ~ ~ ~

Szabad Európa Rádió

1967. december 18.

Sulyok Vince :**Nyugati levél***“Gondolatok jelenről és jövőről – egy íróasztali lámpa esti fénykörében”*

Műsorvezető: NYUGATI LEVELEK című sorozatunkban felolvassuk Sulyok Vince írását “Gondolatok jelenről és jövőről – egy íróasztali lámpa esti fénykörében” címmel.

Narrátor: Harmincöt esztendő telt el Aldous Huxley “Szép új világá”-nak megjelenése óta. Mit látott ebben a könyben saját kora? Az elképesztően mulatságosnak és az elrémisztően rettenetesnek olyan izgalmas, de vesztélytelen s amellet szórakoztató utópikus vegyültkét, amelyet nem szükséges egészen komolyan és szószerint venni. Sőt, nemcsak saját kora, hanem még az elkövetkező apokaliptikus évtizedek is így voltak vele, melyek pedig nem túlságosan szűkölködtek eleddig elképzelhetetlennek tartott furcsaságokban és szörnyűségeiben.

Az utóbbi pár évben azonban egyre nyilvánvalóbb változásoknak lehetünk tanui. Nem olyan formában persze, mintha mostanában esetleg még többen és buzgóbban olvasnák Huxley regényét, s mélyebben elgondolkoznának egyes szakaszai fölött – ámbár talán ez is így van. Néhány általános – emberi érvényű tényező egyre fenyegetőbb méretű jelentkezése azonban szinte máról-holnapra előtérbe állított problémákat, melyek az egész emberiséget kezdik érinteni, az emberiség szép új világával vannak kapcsolatban, s mellettük egyre kevésbé lehet észre-nem-vevést mímelve eloldalogni vagy tovanézni. Minden újabb rank köszöntő nappal tovább növekszenek ugyanis ezek a problémák, méghozzá a szó legszorosabb értelmében véve robbanásszerű gyorsasággal. Tulajdonképpen maga a nagybetűs Jövő az, amely ezzel a lélegzetelállító, folyton növekvő sebességgel közeledik felénk, hiszen az emberiség jövődő évszázadai, sőt már évtizedei is éppen ezeknek a problémáknak a megoldásától, a megoldás hogyanjától függenek.

De hát mit tudunk egyáltalán akár az elkövetkező egy-két évtizedről?

Mindenesetre található néhány tudományos igényű és szintű filozófikus munka, s még több gazdasági vagy technikai részletkérdésekre vonatkozó statisztikai prognózis, computerek által gyártott számoszlopok tárgyilagos-hüvös hosszú sora. Ugy tűnik azonban, mintha az általuk tálat tényekre fölépíthető távlatok túlságosan is visszariasztóaknak mutatkoznának ahhoz, hogy a tömegek általános köztudatáig eljussanak. Azok pedig, akiknél ez mégis bekövetkezik, mintha strucc módjára dugnák sietve homokba fejüket, elzárkózva mindennapjaik kisvilágába a nyugtalanító adatok-perspektívák elől. – Vannak persze a másik oldalon olyanok is, akiket a legobjektivebb adatokra alapozott áttekintések sem tesznek bizonytalanokká. Ők rendületlenül hisznek abban, hogy a tudomány és a technika fejlődése ezután is lépést tart majd a követelmények bármily szokatlan arányú megnövekedésével, s időben jelentkezik a megoldással, - ahogyan ez általában eddig is mindig történni szokott.

De – az előttünk álló jövőre vonatkoztatva – vajon nem eltúlzott-e ez a tudományokba vetett feltétlen bizodalom? S azonkívül: valóban a lényeges kérdések megoldására központosítja-e meglévő kapacitását is napjaink tudománya?

Hadd említsek hát meg itt néhány problémát, mely egyre tragikusabb arányokat kezd öltetni, s ezzel egyúttal indokolja gyanakvásunkat és nyugtalanságunkat is.

Itt fekszik előttem az íróasztal esti lámpafénykörében az ENSZ legfrissebb statisztikai jelentése, mely szerint az emberiség naponta 167 ezer fővel szaporodik, vagyis évente mintegy 65 millióval. A föld összlélekszáma jelenleg hozzávetőlegesen három-egész egyharmad milliárd. Az Ur 2000. esztendejében ezek szerint hét-milliárd emberrel kellene számolnunk / de már további 40 év alatt 13 milliárdra duzzadna

a számuk/, ha ez a szaporodási tendencia változatlanul folytatódna, vagyis ha nem állítaná meg időközben ezt valamifajta világkatasztrófa eddig ismeretlen méretű éhínségek, járványok, háborúk formájában, esetleg nem léptetnének életbe hathatós születésszabályozási, helyesebben születéskorlátozási rendelkezéseket. – Ezek a prognózisok nem veszik figyelembe azt, hogy milyen rohamosan csökken világszerte a gyermekhalandóság, de azt sem, hogy milyen jelentős mértékben tolódik ki egyre inkább az egyedi emberi élet korhatárának átlaga.

Mindehhez szükségesnek látja azonban az ENSZ statisztikája diszkrétan hozzáfűzni, hogy az emberiség jelenlegi összlétszámának a 72 százaléka az úgynevezett gazdaságilag elmaradt, illetve újabb keletű szóval élve: fejlődésben lévő országokban él. E szürke számadat mögött az a megrázó tény rejtőzik, hogy az emberiség háromnegyed része anno Domini 1967-ben, az atomkornak ebben a nem is legfiatalabb évében, naponta éhesen kel föl, éhesen tengődi át napját, éhesen húzódik éjszakai vackára!

Mit tudok mindenről, mit veszek észre mindebből én, aki a jóléti állam polgára vagyok? Azt, amit napilapok betütengere, könyvek, rádió és televízió hiradása naponta elhoz kényelmes bőrkarosszékemhez, amelybe jóllakottan beletelepszem! Alapjában véve nyugodt is közben a lelkiismeretem. Munkahelyemen becsületesen helytálok. Tíz és fél éve még lyukas cipőben, váltás ing nélkül tengődtem jugoszláviai menekülttáborok barakkjaiban. Fiatalon és büntetlenül ott, vagy a szülőháza börtöneiben kallódhattam volna el... Ehelyett a sors a bőség társadalmának terített asztalához ültetett!

De a bőségnek ehhez a dús asztalához ültethető-e az emberiség nélkülöző háromnegyed része is? Készülnek-e egyáltalán a dologhoz illő komolysággal asztalt teríteni ennek a két és fél milliárd éhezőnek? Miből és hogyan terítődne meg ez az asztal?

A kérdés feltevésében már benne rejlő részleges válaszadás semmiképpen nem akarja lebecsülni humanitárius magán- vagy közszervek, egyházak, országok és magánszemélyek sokirányú és sokfajta segítőakcióit. Néhány évvel ezelőtt törvényt hoztak Norvégiában, hogy minden kereseti jövedelemből egynegyed százalék adót kell levonni az elmaradt országok megsegítésére. S én őszinte meghatódást éreztem a humanista felelősségérzet ilyen méretű közüggé válása láttán. Az utóbbi időben viszont egyre-másra olvasok jelentéseket, tájékoztatásokat arról, hogy például roved időn belül általános less az ivóvízhiány, mely többhelyütt már ma is katasztrófális arányokat kezd ölteni. Lépést tud-e tartani ezzel a szennyeződéssel a tudományos és technikai fejlődés? De a szennyeződés sajnos nemcsak a vizet fenyegeti, hanem a levegőt is, elsősorban persze a gigantikus mértékben földuzzadó milliós városokban és iparvidékeken. Ámbár másutt is. Pár hete jelentették svéd kutatók, hogy az északi erdőrengetegek néhány éve tapasztalható titokzatos megbetegedésszerű pusztulásának oka ugyancsak a levegő szennyezettsége, mely angliai és német iparvidékek felől sodródik Skandinávia fölé. – Imsét más prognózisok a föld mélyében található ásványi kincsek rohamos csökkenéséről tudósítanak, s fogy a földművelésre alkalmas terület nagysága is, vagyis minden órával csökken a világon az egy főre eső élelmiszeradag. Természetesen a tudomány és technika lehetőségei is nőnek, hogy laboratóriumi úton pótolnak hiánycikkeket. Ezen a téren minden bizonnyal olyan eredmények érhetők el a következő években, melyek alkalmasint túlszárnyalják a legmerészebb fantáziát is. De nem nőnek-e még nagyobb mértékben a szükségletek?

Ha eltekintünk is újabb kérdések fölvetésétől, vagy a már említettek részletesebb analizisétől, az már az eddigiekből is nyilvánvaló lehet, hogy alapvetően új jellegű, új nagyságrendű és új tempóban jelentkező problémákkal áll már ma is /s méginkább holnap/ szemben az emberiség. Ezeknek a problémáknak a tükrében még anakronisztikusabbnak hat, amikor a világ politikai vezetői még mindig 19.századi fogalmak büvkörében élnek, s a kapitalizmus vagy a szocializmus reménytelenül elavult tankönyveiben keresik a választ, iránymutatást, feleletet a Jövő távlatából egyre fenyegetőbbben elénk táruló, világot-átfogó nehézségekre. Az éhező indiai és a nyomor legfenekén élő délamerikai nem ismeri az emberi méltóság és a demokrácia bennünket fölemelő érzésekkel eltöltő foalmát, s nem is akar tudni róla, amíg az ő életkörülményei nem lesznek emberiek. A föld lakossága kétharmadának “életszínvonalához” viszonyítva még a szovjet államkapitalizmus által kizsákmányolt orosz munkás életmódja is csodálatos, de elérhetetlenül távoli álom számunkra. Az emberiség egyik negyedrésze és másik háromnegyedrésze közt állandóan növekvő szakadék egyik oldalán nemcsak a nyugati jóléti államokat találjuk, hanem a Szovjetuniót és a hatalmi szférájában élő népeket is. A Jövőnek az egész világot fenyegető sorsproblémáira kapitalizmusnak és a szocializmusnak együttesen kellene válaszadást megkísérelnie

ahhoz, hogy ennek egyáltalán valami sikere lehessen. A hadigépezet kölcsönös kiépítésének további fokozásától aligha várhat valamit az emberiség, legkevésbé annak éhező-nyomorgó háromnegyed része. Ilymódon nemcsak hogy a jelen roppant problémái nem oldhatók meg, hanem szükségszerűen kell csődöt mondani az elkövetkező évtizedek sokszorosán és rohamosan növekvő követelményei előtt is.

A föntebbi gondolatoknak természetesen nem a reménytelenség keltése a céljuk, hanem felelősségtudatra-ébresztés, azokra a problémákra való utalás, amelyekre Julian Huxleytől Carl Friedrich von Weizsäckerig egyre többen egyre gyakrabban hívják föl előadások, cikkek, könyvek formájában a figyelmünket.

Műsorvezető: NYUGATI LEVELEK című sorozatunkban felolvastuk Sulyok Vince irását.

HIGHLIGHTS FROM THE 20th CENTURY HUNGARIAN PRESS IN THE WEST

The following writings are presented in this column:

- ✚ Vince Sulyok: *Christmas under the Pole Star*. (Broadcasted by Radio Free Europe in December, 1967).
- ✚ Vince Sulyok: *80th Exhibition of Norwegian Artists*. (Broadcasted by Radio Free Europe in November, 1967).
- ✚ Vince Sulyok: *Jakob Weidemann's New Creation*. (Broadcasted by Radio Free Europe in November, 1967).
- ✚ Vince Sulyok: *Finn Carling: "The Bars"*. (Broadcasted by Radio Free Europe in November, 1967).
- ✚ Vince Sulyok: *Letter from the West*. (Broadcasted by Radio Free Europe on December 18, 1967).

A Szerkesztőség itt mond köszönetet Majorné Farkas Anikónak ezen rovat technikai elkészítéséért.